

בס"ד, ה' ניסן התשפ"ה

סנהדרין דף ק"ז – סיפור דוד ובת שבע, מעשי גחזי, ומעמדם של חוטאים בעולם הבא

שאלות:

1. האם דוד חטא בשביל לעבוד את השם?

סיפור דוד ובת שבע

רב יהודה בשם **רב** אומר: שלעולם אל יביא אדם עצמו לידי ניסיון, שהרי דוד המלך נכשל בכך. דוד ביקש מהקב"ה "בחנני ונסני" הוא התפלא מדוע אומרים "אלוקי אברהם, אלוקי יצחק ואלוקי יעקב" ולא "אלוקי דוד". הקב"ה הסביר שהאבות נוסו. ולבקשתו הקב"ה ניסה גם את דוד בדבר ערווה.

לקראת הניסיון, דוד הפך משכבו של לילה למשכבו של יום (שימש מיטתו ביום כדי להיות שבע מתשמיש ולא יהרהר אחר אישה, (רש"י)), אך נתעלמה ממנו הלכה שהמשיבוע איברו בתשמיש מרבה תאווה.

כשהתהלך על גג ביתו, בת שבע רחצה והתקדשה מטומאתה מתחת לכוורת (פסק טומאתה). השטן נדמה כציפור, ודוד ירה בו חץ ששבר את הכוורת וראה את בת שבע רוחצת. דוד שלח שליחים להביא אותה אליו ושכב איתה, והיא חזרה לביתה.

הגמרא מביאה דרשות מפסוקי תהילים שמשקפים את החרטה של דוד:

- "בחנת ליבי פקדת לילה" - בחנת אותי על מעשה לילה אם אוכל לעמוד בניסיון, חשבת לצרף אותי ולא מצאת אותי נקי. "זמותי בל יעבור פי" - מי יתן והיה לי זמם בפה שלא הייתי מבקש שתבחן אותי. (רש"י)
- **רבא** מפרש "למנצח לדוד בד' חסיתי איך תאמרו לנפשי נודי הרכם ציפור" - דוד ביקש מחילה מהקב"ה שלא יאמרו הר שבכם (המכובד שבכם) נטרד על ידי ציפור - שהשטן נדמה לו כציפור.
- "לך לבדך חטאתי" - דוד אמר לקב"ה: גלוי וידוע לפניך שיכולתי לכפות את יצרי אבל לא עשיתי זאת כדי שלא יאמרו עבד מנצח את רבו.
- "כי אני לצלע נכון" - בת שבע (צלע) הייתה ראויה לדוד מששת ימי בראשית, אלא שבאה אליו ב"מכאוב". **תנא דבי רבי ישמעאל** מוסיף שדוד "אכלה פגה" (קיבל אותה בדרך עבירה לפני זמנה).
- "נֶאֱסַפוּ עָלַי נְכִים וְלֹא יִדְעָתִי קָרְעוּ וְלֹא דָמוּ" - דוד אמר שאילו היו קורעים את בשרו, לא היה דמו שותת (מהלבנת פנים מרוב הבושה). נאספו עליו נכים (בעלי מומים, אנשים פחותים) שאפילו בשעה שהם עסוקים בדיני ארבע מיתות בית דין, מלעיגים עליו ושואלים מה דינו של הבא על אשת איש. דוד אמר להם שהבא על אשת איש מיתתו בחנק ויש לו חלק לעולם הבא, אבל המלבין פני חברו ברבים אין לו חלק לעולם הבא.

2. האם אבשלום היה בן סורר ומורה?

עונשו של דוד וכפרתו

רב יהודה בשם **רב** אומר: שאפילו בשעת חוליו של דוד קיים 18 עונות (תשמיש) לשמונה עשרה נשותיו, שנאמר "יגעתי באנחתי אשחה בכל לילה מיטתי".

רב יהודה בשם **רב** לומד מפסוק שדוד ביקש לעבוד עבודה זרה כשברח מאבשלום, דוד הסביר לחושי הארכי שמוטב שיעבוד עבודה זרה כדי שלא יתחלל שם שמיים בפרהסיה שיגידו שחסיד שכמותי הבן שלו הרג אותו. ויתרעמו על הקדוש ברוך הוא. לכן הוא רצה לעבוד עבודה זרה שיגידו שבגלל זה הבן הרג אותו, לחלל את השם לבד ולא שיחללו אותו כל העם.

חושי אמר לדוד שהסיבה שאבשלום קם עליו היא שלקח יפת תואר (אמו של אבשלום, מעכה בת תלמי מלך גשור) במלחמה. דוד חשב שזה מותר כי התורה התירה, אך חושי ענה שמהסמיכות בתורה לומדים - ש"כל הנושא יפת תואר יש לו בן סורר ומורה".

רבי דוסתאי דמן בירי דרש שדוד היה דומה לסוחר כותי שעומד על המחיר וכל פעם מוריד עוד קצת כדי שיקנו ממנו. דוד בקש מחילה על כל פרט בחטאו: שגגות, זדונות, ועל הכל נמחל לו:

- "שגיאיות מי יבין" (שגגות) - מחל לו הקב"ה.
- "מנסתרות נקני" (מזיד בצנעה) - מחל לו.
- "גם מזדים חשוך עבדך" (מזיד בפרהסיה) - מחל לו.
- "אל ימשלו בי" (שלא ידרשו בחטאו החכמים) - מחל לו.
- בסוף דוד ביקש "ונקיתי מפשע רב" (שלא יכתב סרחונו) - הקב"ה אמר שאי אפשר, כי אפילו יו"ד שנטל משרי צעק שנים רבות עד שהוסיפו ליהושע, אז בטח שפרשה שלמה לא ניתן להעלים.

דוד ביקש שימחל לו על כל העוון, אך הקב"ה אמר שכבר עתיד שלמה לומר בחכמתו "היחתה איש אש בחיקו...כן הבא על אשת רעהו לא ינקה". והקב"ה אמר לו לקבל יסורים בשביל מחילה, ודוד קיבל.

רב יהודה בשם **רב** למד מהפסוקים שדוד נצטרע שישה חודשים, נסתלקה ממנו שכינה ופרשו ממנו סנהדרין. דוד ביקש שהקדוש ברוך הוא יודיע לכולם שנמחל לו העוון, והקב"ה אמר לו זה יודע בחיי שלמה בנך, כשהכניס שלמה את הארון לבית קודשי הקדשים, דבקו שערים זה בזה והוא לא נענה אפילו שאמר 24 רננות. רק כשאמר "זכרה לחסדי דוד עבדך" נפתחו השערים, ואז נהפכו פני שונאי דוד כשולי קדרה וידעו כולם שמחל לו הקב"ה.

3. מתי מצאו את המגנט?

סיפורו של גחזי

הגמרא דנה בגיחזי שנמנה בין ההדיוטות שאין להם חלק לעולם הבא. אלישע הלך לדמשק לנסות להחזיר את גחזי בתשובה, אך לא הצליח. גחזי אמר "מקובלני ממך, שהחוטא ומחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה".

ישנן דעות שונות מה עשה גחזי:

- יש אומרים שתלה אבן שואבת (מגנט) לחטאת ירבעם והעמידה בין שמים וארץ (לפי הַיֵּב רמ"ה, הוא ציפה את העגל בברזל והעמיד אותו באוויר בין שני קירות של מגנט).
- יש אומרים שחקק שם בפיה והיתה מכרזת "אנכי" ו"לא יהיה לך".
- יש אומרים שהוא דחה את התלמידים בני הנביאים מלפני אלישע, כי אחר כך בני הנביאים אמרו "המקום אשר אנחנו יושבים שם לפניך צר ממנו" (סימן שעד עכשיו לא היו כזו כמות של תלמידים כי גחזי סילק אותם).

הברייתא מלמדת: "לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת" - לא כאלישע שדחף את גחזי בשתי ידיים ולא כרבי יהושע בן פרחיה שדחפו לישו בשתי ידיים.

הגמרא מספרת על המקרה עם נעמן שהיה מצורע ונרפא על ידי טבילה בירדן (כהוראת אלישע), והביא מתנות לאלישע שסירב לקבלן. גחזי לקח כסף ובגדים מנעמן בסתר בשקר. כשחזר, אלישע אמר לו "העת לקחת כסף ולקחת בגדים וזיתים וכרמים..." (שמונה דברים). רבי יצחק אומר שבאותה שעה אלישע למד "שמונה שרצים" וכשחזר גחזי ראה צרעת פורחת עליו. אלישע אמר "רשע, הגיע עת ליטול שכר שמונה שרצים" - שבכסף שקיבל רצה לקנות שמונה סוגי נכסים. אלישע אמר לו: "וְצָרְעַת נְעָמָן תִּדְבֶּק בְּךָ וּבְזָרְעֶךָ לְעוֹלָם וַיֵּצֵא מִלְפָּנָיו מְצָרַע כְּשִׁלְג".

הברייתא מזכירה את "ארבעה אנשים שהיו מצורעים", ורבי יוחנן אומר שהיו אלה גחזי ושלושת בניו.

הגמרא מוסיפה את הסיפור על רבי יהושע בן פרחיה שדחה את ישו הנוצרי. כאשר המלך ינאי הרג את החכמים, ברח רבי יהושע בן פרחיה עם ישו תלמידו לאלכסנדריה של מצרים. כשחזרו, התארחו באכסניה ואמר רבי יהושע "כמה יפה אכסניה זו". אמר לו ישו על בעלת הבית "רבי, עיניה טרוטות (עגולות)". אמר לו "רשע, בכך אתה עוסק?" והוציא 400 שופרות ונידה אותו. ישו בא כמה פעמים וביקש שיקבל אותו, רבי יהושע לא השגיח בו. יום אחד היה רבי יהושע קורא קריאת שמע וישו בא לפניו. סבר רבי יהושע לקבלו והראה לו בידו, ישו חשב שהוא דוחה אותו. והלך והשתחוה ללבנה. רבי יהושע אמר לו "חזור בך", אבל ישו ענה "כך מקובלני ממך: החוטא ומחטיא את הרבים אין מספיקים בידו לעשות תשובה". וישו כישף והסית והדיח את ישראל.

תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר: יצר תינוק ואישה - תהא שמאל דוחה וימין מקרבת. רש"י מפרש: אם מרחיק את היצר לגמרי, ממעט ישיבת עולם, ואם מקרב אותו לגמרי, בא לידי איסור שאינו יכול לכבוש יצרו מדבר עבירה. גם דעתם של תינוק ואישה קלה, ואם תדחה אותם מטרדן מן העולם.

4. האם יש צדדים חיוביים במחלה?

תקדימים בעולם

הברייתא מלמדת: שלושה חוליים חלה אלישע (זה נלמד משלוש החלקים של הפסוק "חלה את חוליו אשר ימות בו") - אחד על שגירה דובים בתינוקות, אחד על שדחפו לגחזי בשתי ידיים, ואחד שמת בו.

הגמרא מספרת שעד אברהם לא היה זקנה, עד יעקב לא היה חולשה, ועד אלישע לא היה אדם חולה ומתרפא. כל אחד מהם ביקש רחמים על מצב זה, והם התקבלו. כי יש יתרון בכל מצב כזה כפי שהגמרא מסבירה.

אברהם ביקש רחמים שתהיה זקנה בעולם, שנאמר "ואברהם זקן בא בימים", כי עד אז כל הרואה את אברהם היה אומר זהו יצחק, וכל הרואה את יצחק היה אומר זהו אברהם.

יעקב ביקש רחמים שתהיה חולשה בעולם, שנאמר "ויאמר ליוסף הנה אביך חולה", כדי שיהיה לבניו פנאי לבוא כל אחד ממקומו להיות עליו בשעת מיתה.

אלישע ביקש רחמים שיהיה אדם חולה ומתרפא, שנאמר "ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו" (סימן שיש חולי שלא מתים בו).

5. האם זה דבר טוב לעמוד בדין לעולם הבא?

עונשם של דור המבול, דור הפלגה ואנשי סדום

המשנה בסוף הדרך אומרת שדור המבול אין להם חלק לעולם הבא ואינם עומדים בדין, שנאמר "לא ידון רוחי באדם לעולם" - לא דין ולא רוח (מצד אחד לא עומדים בדין לקבל עונש, מצד שני אין להם רוח להיות עם הצדיקים שיש להם חלק). גם לדור הפלגה אין להם חלק לעולם הבא שנאמר "ויפץ ד' אותם משם" - בעולם הזה, "ומשם הפיצם" - לעולם הבא.

אנשי סדום אין להם חלק לעולם הבא שנאמר "ואנשי סדום רעים וחטאים לד' מאוד" - רעים בעולם הזה, וחטאים לעולם הבא. אבל עומדים בדין לקבל את עונשם.

רבי נחמיה חולק ולומד מפסוק שאלו ואלו (דור המבול ואנשי סדום) אינם עומדים בדין, שנאמר "על כן לא יקומו רשעים במשפט" - זה דור המבול, "וחטאים בעדת צדיקים" - אלו אנשי סדום. החכמים משיבים לו שאינם עומדים בעדת צדיקים, אבל עומדים בעדת רשעים.

לפי ה'יד רמ"ה, אנשי סדום אין להם חלק בטובה הצפונה לצדיקים, אבל עומדים לקבל עונשם אף שכבר קיבלו מקצת עונשם בעולם הזה. הם הרשיעו יותר מדור המבול וראויים להיענש בעולם הזה ובעולם הבא.